

פעילות המרכז האקדמי הישראלי בקהיר

סקירתו של פרופ' אשר עובדיה (קהיר, 6.3.89)

למרות האירועים הפוליטיים והאווירה הבלתי נוחה שנוצרה עקב כך, ממשיך המרכז האקדמי הישראלי בקהיר בפעילותו השוטפת. במרכז התקיימו סמינריונים ומפגשים בין חוקרים ואנשי רוח מ ישראל, שהוזמנו מטעם המרכז, ובין פרופסורים, חוקרים וסטודנטים משלוש אוניברסיטאות קהיר. במפגשים אלו נישאו הרצאות ונדונו סוגיות בתחום הלשון והספרות העברית, הפילוסופיה היהודית, התיאטרון העברי, המוסיקה הישראלית, תולדות יהדות מצרים, ועוד. במרכז מבקרים אישים זרים, ישראלים וקבוצות תיירים מ ישראל. ב-24 בינואר 1989 חנך המרכז, בשיתוף עם הקהילה היהודית בקהיר, את ספריית מורשת יהדות מצרים, הממוקמת סמוך לבית הכנסת "שער שמים" שבמרכז קהיר. מפעל זה, החשוב מבחינה יהודית ולאומית, הגיע לסימונו בעזרתם הנדיבה של מוסדות ותורמים פרטיים מיהדות העולם ומ ישראל. בספרייה כתשעת אלפים כרכים, שעניינם תחומים שונים של מדעי היהדות, ויש בה תצוגה מתמדת של חפצי יודאיקה שלוקטו משארית פליטת בתי הכנסת בקהיר. הספרייה פתוחה לקהל חוקרים ומבקרים מכל רחבי העולם.

קטעים מתוך הדו"ח לז"ל-דצמבר 1988:

השתנות בישראל הגדירה את המרכז האקדמי הישראלי בקהיר בתחומים ובספרות של ימים אלה. יכמו פיגום בודד במבנה של שלום לא מושלם, חשוף למשבי הרוח המדינית ותחמוכות באיור, ממשיך לנהל את ענייניו בתפנה עיקשת של עסקים כרגילי ("הארץ" 5.1.89). ואכן המרכז ממשיך לשרת את שורחי המדע במצרים, את המוסדות האקדמיים בישראל ואת נציגיהם. לצערנו, פרופסורים וחוקרים במוסדות להשכלה גבוהה במצרים וכן בעלי מקצועות חופשיים ואינטלקטואלים מרחימים כל מגע עם ישראל ונתלים את שגרי האוניברסיטאות ומוסדות המחקר במני עמיתים מ ישראל. וחמור יותר - לא אחת מרחימים ומגדים מוצים ותלמידים המעיוזים לבוא בשגרי המרכז או לקיים מגע עם ישראל.

כלי התקשורת המצריים, שבשנה האחרונה משתלחים בישראל, גולשים לפעמים לאבסורדים דמיוניים, בעיקר בתקשורת האופוזיציונית, הטוענת ללא לאות שהמרכז האקדמי הישראלי בקהיר הוא קן מרגלים. מטר והאשמות, ההשמעות והנאצות מתקבל בשוויון נפש. **בגישות עם אישים מצריים:** העתונאי פאסואד עבדול תאליס הומוני לבקרו במשרדו שבידאר אל הילאלי. בגישה זו נוכח גם פרופ' נאל אל עינאני מהפקולטה לרפואה באוניברסיטת קהיר. דנו בבעיות הרפואה במצרים ובישראל ובשאלות אקדמיות ואקטואליות. בגישות מסוג זה מהוות פריצת דרך להבנה ואולי ליציאה ממעגל הקסמים של חשדנות והזרות.

נערכה פגישה עם ד"ר יוסף וואלי, סגן ראש הממשלה ושר החקלאות בממשלת מצרים. נדונו קיום מפגשים או סמינריונים במרכז בהשתתפות ישראלים ומצרים, וכן ביקורי מדענים מצריים בישראל לצורך השתלמות ומחקר, במיוחד בתחום החקלאות.

בגישות עם אישים זרים הנוגעים במצרים: קבוצה של 20 פרופסורים וסטודנטים למשפטים מאוניברסיטת Temple בקליפורניה בראשותו של פרופ' Berton (Baruch) Gaine. ביקרה במרכז. המרכז ארגן עבורם הרצאה של השגריר תחטין באשר, והוא גם השיב לשאלות. Bruno Delaye, היועץ המדיני של שגרירות צרפת במצרים, ביקר לראשונה במרכז למגישת היכרות.

ביקורי חוקרים וסוכרים ישראלים במרכז: חוקרים וסוכרים וכן תלמידי תואר שני ושלישי זכו לשיתוף פעולה ולתמיכה של מנהלי המוסדות המצריים והמכונים הזרים במצרים. אחדים נטלו חלק פעיל בסמינריונים ובהרצאות של המרכז.

הרצאות וסמינריונים: בנובמבר 1988 התקיימו הרצאותיהם של פרופ' יהושע פראוור על "עיונות בין מערב ומזרח בימי הביניים"; דוד שגיב על "סיקומו של הפתגם בתרבות היהודית והערבית"; יצחק גורמטנו טורן על "הווי יהודי מצרים: מבט לאחורי". בדצמבר 1988 הרצה פרופ' דוד צפח על "תאופיק אל חכים ותרבות המערב"; ד"ר שמעון בלס על "זהות מזרחית בספרות העברית בישראל"; יהודה עמיחי על "האדם בין מלחמה ושלוה"; ג' קינר על "יסוטיבים בדרמה הישראלית".

המשכנו לקיים במרכז סמינריונים בעברית בהם הרצו סטודנטים מאוניברסיטאות קהיר. השתתפו כ-20-30 סטודנטים. נושאי ההרצאות: גלות בבל בימי בית שני, חגי ישראל ומועדי, שמואל הנגיד ומוסד השיבה בהיסטוריה היהודית.

מילגות לסטודנטים ישראלים: למרכז הגיעו שבעה מילגאים, תלמידים לתואר שני ושלישי, בתחומי המזרחנות, הספרות הערבית והאמנויות.

אירועים שהיו

כ-7 באדר ב' תשמ"ט (13.3.89) קיימה

האקדמיה סדרת אירועים בנושא:

"המחקר ועמ"ד מדינת ישראל"

לציון פעולת האקדמיה לקידום המחקר הבסיסי במדינה. המטרה הייתה לתת פומבי לתוכנית לקידום המחקר הבסיסי ולמאמץ להרחבתה של הקרן השמורה לתמיכה במחקר המדעי.

השלב הראשון בפעולות האקדמיה היה במרואר 1987, כאשר האקדמיה הגישה לממשלת ישראל תוכנית-אב לקידום המחקר המדעי הבסיסי במדינת ישראל. תוכנית-האב מבוססת על שני עקרונות: (א) ממשלת ישראל חייבת ליטול על עצמה את האחריות לקידום מערכת המחקר המדעי הבסיסי; (ב) יש לחזק את קשרי הגומלין בין מדינת ישראל ובין יהדות הגולה באמצעות הקמתה של קרן לאומית שמורה למחקר מדעי בשיתוף עם העם היהודי בתפוצות.

הקרן השמורה למחקר מדעי קיבלה עד עתה תרומות בסך 8 מיליון דולר. קרן צילס הי' רבסון הייתה חלוצת התורמים, כשהעבירה לאקדמיה סכום של מיליון דולר על חשבון התחייבות בסך 5 מיליון דולר. אילי אבנס, נשיא קרן צילס הי' רבסון, היה אורח האקדמיה והשתתף באירועים.

ואלה האירועים שהתקיימו:

נשיא האקדמיה, פרופ' יהושע יורטנר,

יחד עם פרופ' אפרים קציר ופרופ' אלכס

קינן, נפגשו עם עתונאים והרצו במניהם על

מקומו ועתידו של המדע במדינת ישראל והקשר עם העם היהודי.

ראשי האוניברסיטאות, חברי מועצת

האקדמיה ומדענים בכירים השתתפו בדיון

בנושא: "קווי יסוד לתוכנית-האב למחקר

בסיסי - המצב וכיווני פיתוח".

נערך טקס הענקת המענקים מקרן רבסון

למחקר בסיסי במדעי החיים לשנת תש"ץ.

במשכן נשיא ישראל בירושלים התקיימה

קבלת מים בהשתתפות נשיא המדינה חיים

הרצוג, שר החינוך והתרבות יצחק נבון, שר

המדע והפיתוח עזר ויצמן, ראשי

האוניברסיטאות, חברי מועצת האקדמיה, יו"ר תי"ת, נשיא קרן רבסון, מנהל יד הנדיב, ומדענים בכירים.

מתוך דברי נשיא האקדמיה בהתכנסות בבית נשיא המדינה

נכחותם של שלושה נשיאי ישראל כמעמד זה מביטאת את החשיבות אשר מדינת ישראל מייחסת לנשאים המרכזיים ארוכי הטווח של הפעילות הרוחנית, התרבותית, המדעית והטכנולוגית. ההתכנסות מתמקדת במיינה ובקידום של הבסיס האיכותי לקיומה של המדינה. איכותה ורמתה של מערכת ההשכלה הגבוהה והמחקר המדעי הם שיקבעו דמותה, רמתה ותדמיתה של מדינת ישראל. המדע הישראלי איננו קורס. הוא עובר תהליך של ירידת רמה ושל שחיקת איכות. את זאת יש למנוע בכל מחיר! שני מכתמים חשובים עומדים בפני מדינת ישראל באשר לפיתוח עוצמתה התרבותית המדעית והטכנולוגית באמצעות קידום מערכת המחקר המדעי, ראשית, הנשנות פעולת המחקר המדעי במקום הראוי כסולם העדיפות הלאומי. לאצרונה אימצה ממשלת ישראל עקרונות תוכנית רב-שנתית לקידום ההשכלה הגבוהה והמחקר המדעי הבסיסי, והחלה בעניינים הראשונים להשגמתה. שנית, חיזוק קשרי העסקין בין מדינת ישראל ויהדות הגולה באמצעות הגברת הכרת החובה בקרב יהדות הגולה ומנהיגותה כלפי מערכת המחקר הבסיסי במדינת ישראל. האקדמיה למדעים מעלה להקמת קרן לאומית שמורה למחקר מדעי עם והגם היהודי בתפרות לעידוד המקוריות והחצניות. העניינים היום בסיוע תחילת פעולתן של קרנות שמורות למחקר מדעי במישור הלאומי. שתי קרנות מרכזיות בטולם היהודי כבר נחלעו ליצירת הקרן השמורה למחקר מדעי - קרן צולס הי' רבסון וקרן מרכיית אחרת.

באותו יום הופץ לראשונה ספרו של פרופ' אלכס קיין

Science and Israel's Future שיצא לאור על ידי האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים ומכון ירושלים לחקר ישראל. המחבר כתב בספרו כי אל חרסום ניכר בסיוע הניתן למחקר בסיסי בישראל. הוא מצייץ את הירידה התלולה שחלה במימון המחקר הבסיסי באוניברסיטאות, מ-6.3% מתקציב האוניברסיטאות בראשית שנות השבעים ל-3% בראשית שנות השמונים. ייצוצו תקציב ממשלתיים הפכו לתופעה

קבועה, ענה שקשה להשיג מקורות מימון מחו"ל. עוד כתב פרופ' קיין: סיכוייה של ישראל להתגבר על בעיותיה הכלכליות הכרוניות תלויים במיחוח מתמיד של תלמידות המדע. טבעת התק הכלכלית תוביל בסופו של דבר לברירה מוחצת. המוחצות המדעיים המבריקים ביותר של ישראל יחפשו סיוע לתוכניות המחקר שלהם ממקורות שמחוץ למדינה, וכך תאבד ישראל את השיניהם לטווח הקרוב את המוטצניאל שלהם לעתיד. אמנם, בהשוואה למדינות מערביות נמצאת ישראל בעדיפות מבחינת כמות כוח-האדם העוסק במחקר מדעי ומבחינת אחוז התוצר הלאומי המיועד למטרה זו, אך עם זאת נחצה לנו אסטרטגיה חדשה תחצת המסתבססת על 20 מיליון דולר בשנה, לפחות, למעקץ מחקר, כדי להפיה רוח חיים במערכת המחקר המדעי בישראל.

סימפוזיון בינלאומי בנושא "יחסות כללית, אסטרטגיה וייחצותיות תוצרת הקואנטום" התקיים באקדמיה לכבוד פרופ' נתן רוזן בתניש לבורות (ו' באדר ב' תשמ"ט 14.3.89). הסמפוזיון מרץ מטעם האקדמיה בשיתוף עם הטכניון. השתתפו מדענים בכורים מהארץ ומחו"ל.

האקדמיה לאומית למדעים מברכת את פרופ' נתן רוזן, מוקירה את תרומתו למדע ולפיתוח מדינת ישראל, ומאחצת לו אריצות ימים וחמשך עבודת פוריה.

התקיימו שלוש הרצאות במסגרת סדרת ההרצאות במלאת ארבעים שנה למדינה: פרופ' שמואל י' אייונסטדט הרצה על: "החברה הישראלית בין העם היהודי והמציאות במזרח התיכון - תמורות של ארבעים שנה (ד' באדר א' תשמ"ט 9.2.89) פרופ' מיכאל ברוט הרצה על: "הבראת המשך בפרספקטיבת היסטורית" (כ"ה באדר א' תשמ"ט 2.3.89) פרופ' מיכאל רבין הרצה על "חישוביות, מורכבות, צפנים ומחשבים" (כ"ז באדר ב' תשמ"ט 30.3.89)

פרופ' יוסף דן מהאוניברסיטה העברית בירושלים היה המרצה בערב לזכרו של פרופ' גרשם שלום במלאת שבע שנים למטירתו. נושא ההרצאה: "יסוד האלוהות של יורדי המרכבה" (י"ז באדר א' תשמ"ט 22.2.89).

במסגרת האירועים לציון מאתיים שנה לחוקה האמריקאית הרצה פרופ' וולנד דבורקין מבית הספר למשפטים של אוניברסיטת ניו יורק ואוניברסיטת אקספורד על הנשוא.

Discovery the American

Constitution: We the People in Court (ב' באדר ב' תשמ"ט 9.3.89)

התקיימה הרצאת-אורח של פרופ' אי"צ בראון מהאוניברסיטה העברית בירושלים בנושא: "תאמנם פילוסופיה בתר-אנליטית? קווים לדמותה של הפילוסופיה בשלהי המאה העשרים" (ה' באדר ב' תשמ"ט 15.3.89).

התקיימה אירוח ערב לכבוד משתתפי אילמנת רוטשילד השתיים-עשרה בביופיסיקה מולקולרית על "חיכבים חדשים של תופעות תחלופיליות" (כ"א באדר ב' תשמ"ט 28.3.89).

רבים מחברי האקדמיה ובני ווגם השתתפו בסיוור למרבר בתי המגורים היהודיאניים ברובע היהודי. הארכיאולוג רוני רייך הרצה על תולדות האתר והדרך את המשתתפים בסיוור המאלי.

בהוצאה לאור

בימים אלה יצא לאור ספרו של חיים וירשובסקי זיל על פיקו דלה מירנדולה, ברוצאה משותפת של האקדמיה ואוניברסיטת הארוורד.

Chaim Wirszubski, Pico della Mirandola's Encounter with Jewish Mysticism, Cambridge: Harvard University Press 1989, p. 292, Appendices and Indices

חיים וירשובסקי, "פייסה" בני חבריו, נמטר ב-י' באלול תשל"ז (24.8.77). הוא התויר אחריו כתב-יד, שעליו שקד שנים רבות, על הפילוסוף המלומד האיטלקי פיקו דלה מירנדולה ויחצו לקבלה היהודית.

הספר מסיק נאמנה את בקיאותו של וירשובסקי בתולדות הקבלה היהודית והנצרות בתקופת הרנסאנס.

בהצנת כתב-היד לרמיס סיימו עזרת המחקר של וירשובסקי, כרמיה שניידר, ופרופ' משה אידל מהאוניברסיטה העברית. פרופ' מל אוסקר קריסטלר מאוניברסיטת קולומביה, חוקר בעל סם בתחום הרנסאנס, השתתף בהצנת כתב-היד לרמיס וכתב מבוא לספר.

הספר הוא יד לזכרו של וירשובסקי, פילולוג קלאסי מובהק, וכדברי חברו פרופ' יעקב לויב טלמן זיל: "אחד מגדולי אנשי המדע בארצנו".